

دانشنامه‌ی فرهنگ و تمدن گیلان

www.ketab.ir

جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان (۲)

(به جز آیین‌های نوروزی)

محمد بشرا طاهر طاهری

سرشناسنامه	بشراء محمد:
عنوان و پدیدآور	جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان (به‌جز آیین‌ها نوروزی) / محمد بشراء، طاهر طاهری. رشته فرهنگ ایلیا، ۱۳۸۷.
مشخصات نشر	۱۱۲ ص.
مشخصات ظاهری	دانشنامه فرهنگ و تمدن گیلان: ۲۳.
فروست	۸-۰۶۵-۱۹۰-۹۶۴-۹۷۸
شابک	جشن‌ها -- ایران -- گیلان
موضوع	گیلان -- آداب و رسوم و زندگی اجتماعی.
موضوع	۱۳۸۷ م ۳ / ۴۸۷۴ GT
رده‌بندی کنگره	۳۹۴ / ۲۶۹۵۵۸:
رده‌بندی دیویی	۱۵۲۱۵۹۶:
شماره کتابخانه ملی	

دانشنامه فرهنگ و تمدن گیلان - ۲۳

ایمکت ایلینا

• جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان ۲ (به جز آیین‌های نوروزی)

• محمد بشیرا • طاهر طاهری

• سرپرست مجموعه: فرامرز طالبی • ویراستار: علی نصرتی سیاهمزی

• چاپ سوم: ۱۳۹۸ • شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه • شماره نشر: ۲۲۳

• آماده‌سازی و نسخه‌پردازی: کارگاه نشر فرهنگ‌ایلینا

• استفاده پژوهشی از این اثر با ذکر مأخذ آزاد است.
• هرگونه استفاده تجاری از این اثر، به هر شکل، بدون اجازه کتبی ناشر ممنوع است.

• شابک: ۸-۰۶۵-۱۹۰-۹۶۴-۹۷۸

• نشر فرهنگ‌ایلینا؛ رشته خ آزادگان، جنب دبیرستان بهشتی، خ صفایی، خ حاتم، شماره ۴۹

• تلفن: ۳۳۳۴۴۷۳۲ ۳۳۳۴۴۷۳۲-۰۱۳ • دورنگار: ۳۳۳۲۱۸۲۸-۰۱۳

Email: nashreilia@yahoo.com

www.artguilan.ir, www.farhangeilia.ir

• پست الکترونیکی:

• سایت‌های اطلاع‌رسانی:

فهرست

۱۱	پیش‌گفتار
۱۹	چگونگی بنای بقعه‌ی شاه شهیدان
۲۲	علم‌و‌اچینی در شاه‌شهیدان
۲۹	تیرماسینزه (جشن تیرگان)
۳۵	تیرماه سینزه در گیلان
۳۷	فال طبری
۳۸	تهیه‌ی آب برای فال‌گیری (لال آب)
۴۱	چهار دانه‌های امیری
۴۲	امیرعلی و کوهر، دل‌دادگان ناکام
۴۹	فال گوش
۴۹	لال شوش زنی (ترکه زدن در سکوت)
۵۱	فال سوزن
۵۲	تهیه‌ی نظر قربانی
۵۳	تیرماه سینزده و دامداری
۵۴	چله شب (شب یلدا)
۵۷	تقسیمات زمستان در فرهنگ گیلان
۶۰	روزهای بازگشت و شدت سرما
۶۲	ماه لاغرکشان
۶۳	یلدا، درازترین شب سال

۶۲	آداب یلدا (چله شب) در گیلان
۶۵	شب چره‌ی نوعروسان
۶۸	تفال زدن در شب یلدا
۷۰	تفال برای پیش‌بینی هوا
۷۰	بازی‌های شب‌نشینی یلدا
۷۱	باران‌خواهی در گیلان
۷۵	مراسم کترا گیشه‌بری
۸۰	شکار سنگ
۸۱	سنگ باران
۹۲	توسل به موکل آب و مقدسات
۹۵	روضه‌خوانی و سوگواری
۹۵	نماز و نیایش
۹۶	کتاب‌نامه
۹۹	نمایه
۱۰۸	چکیده‌ی انگلیسی

پیش‌گفتار

انسان با گذار از اقتصاد مبتنی بر شکار و جمع‌آوری غذا، پس از تکامل ابزار کار و شیوه‌ی تولید، وارد دوره‌ی نوسنگی و اقتصاد کشاورزی و دامداری شد. اساطیر، آیین‌ها و مراسم، اغلب محصول این مرحله و دوران بعدی تکامل اقتصادی و اجتماعی است و بر اساس نیازهای گسترده‌تر انسان، به مقتضای نوع معیشت شکل و نضج یافته است. در این دوران، انسان اندیشه‌ورز دیگر فقط بیننده و ناظر بی‌تفاوت نیروها و پدیده‌های طبیعی نبود، بلکه با اندیشه و دانش اندک خود سعی می‌کرد به چون و چرایی عناصر و پدیده‌های طبیعی و صورت‌های فلکی و ارتباط و مناسبات بین آن‌ها دست یابد. ولی، از آن‌جایی که قادر به درک معمای هستی نبود، بیش‌تر به تخیل خویش پناه می‌جست و برای آن‌ها، نیروهای فوق طبیعی قایل می‌شد.

در ایران نیز عناصر و پدیده‌های طبیعی به لحاظ قدمت کشاورزی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار بود. هندوها و ایرانیان خدایان متعددی را می‌پرستیدند، ولی به باور آنان آسمان مقام بالاتری داشت، چرا که همه چیزشان را در گرو حمایت آسمان می‌دانستند، به این لحاظ برای آسمان صفت همه‌دان را به کار می‌بردند و آفتاب را چشم آسمان می‌پنداشتند.

مراسم و آیین‌های ایرانیان، همواره در ارتباط با پدیده‌های طبیعی و در چهارچوب تقویم اقتصاد تولیدی آنان بود. گاهنبارها، جشن‌های فصلی کشاورزی و دامداری بود که هر دو ماه یک بار به مدت شش روز برگزار، و در پنجمین و آخرین روز آن، جشن اصلی گرفته می‌شد.

زنده‌یاد استاد بهار اعیاد بازمانده از عهد باستان ایران را به دو دسته تقسیم کرده است: اعیاد دینی یا گاهنبارها (جشن‌های فصلی) که از آن زرتشتیان است، و اعیاد ملی، به‌ویژه نوروز و مهرگان که به اعیاد برزگری می‌ماند و مربوط به اقوام بومی این سرزمین در نجد ایران است و به پیش از تاریخ باز می‌گردد (بهار: ۱۳۷۷، ص ۲۹۵).

گیلان هم جزئی از ایران است و اقوام این سرزمین با اقوام دیگر ایران زمین از لحاظ فرهنگی وجوه مشترک فراوانی دارند. اغلب مراسم و آیین‌های مردم گیلان همان‌هایی هستند که در مناطق دیگر ایران برگزار می‌شوند، اختلاف‌ها بیش‌تر ناشی از موقعیت طبیعی، وضعیت اقلیمی و نوع معیشت این سرزمین است که بر باورها، آیین‌ها و مراسم و به‌طور کلی بر فرهنگ تأثیر گذارند.

مراسم و آیین‌های مردم گیلان نیز در ارتباط با عناصر، عوامل و پدیده‌های طبیعی و بر اساس تقویم و نیازهای اقتصادی-کشاورزی است. این مراسم به دو دسته تقسیم می‌شود: مراسمی که هر سال در تاریخ معین برگزار می‌گردند، این مراسم را می‌توان مراسم تجدیدی نام نهاد، مثل جشن‌های نوروزی، یلدا، تیرگان؛ و مراسمی که گاه برای تمنا و نیاز برپا می‌شوند، مانند مراسم باران‌خواهی و آفتاب‌خواهی، مراسمی که برای رفع کسوف و خسوف برگزار می‌شود.

در این کتاب به دلیل محدود بودن صفحه‌های آن به همه‌ی مراسم و

جشن‌ها و آیین‌های مردم گیلان (۲) / ۱۳

آیین‌های مردم گیلان پرداخته نشده است، بلکه به شرح کامل پاره‌ای از آن‌ها پرداخته شده تا بقیه‌ی آیین‌ها در مجالی و کتابی دیگر نوشته شوند. در این جا لازم است از همه‌ی افرادی که در سراسر گیلان این اطلاعات را در اختیارمان قرار داده‌اند، تشکر و سپاس‌گزاری کنیم.

www.ketab.ir